

Tweede Kamer rondetafelgesprek Media en Persvrijheid

donderdag 1 juli 2021

Rapport Agressie en bedreiging richting journalisten 2021

Alex Brenninkmeijer Universiteit Utrecht

Journalisten als steunpilaar voor onze democratie.

Politieke partijen en journalisten vormen de steunpilaren van onze democratie. We zien op veel plaatsen in de wereld dat zowel politieke partijen als journalisten en hun media onder druk staan. Druk die tot de vernietiging van vrijheid kan leiden.

In Nederland is de situatie zeker niet somber. We hebben een zeer levendig partijlandschap. Er is ook een pluriform journalistiek landschap en mede dankzij professionele journalistiek en in het bijzonder onderzoeksjournalistiek bestaat er een open publiek debat over tal van maatschappelijke onderwerpen. Van Corona tot stikstof, van uitbanning homogenezing tot zorg voor klimaat en milieu. Toch staat de journalistiek onder druk, omdat de maatschappelijke context ook in Nederland steeds ruwer wordt. Het rapport Agressie en bedreiging richting journalisten 2021 schept daar een helder beeld van; in 2016 heeft 6 op de tien journalisten te maken met geweld, nu is dat 8 op de tien, hoewel een precieze vergelijking op basis van dit onderzoek nog niet mogelijk is.

De soort geweld is in de loop van de jaren niet veel veranderd, van schelden, tot bedreiging en intimidatie, tot fysiek agressie tot het juridisch intimideren. Wel is de intensiteit veranderd. Ik zat enige tijd geleden zelf aan de bank genageld te kijken naar de beelden van een shovel die een journalist de sloot in duwde en de angstschreeuw van de journalist en zijn partner. En ook het geweld van kerkgangers tegen journalisten staat nog fris in ons geheugen. Een dominee plaatste op internet de oproep aan journalisten om de zondagsrust van kerkgangers te respecteren. Waarmee deze dominee de vrijheid van nieuwsgaring probeert te kortwieken. Natuurlijk is het belangrijk in tijden van coronabeperkingen een beeldverslag te doen van kerkgangers die zich van die beperkingen niets aantrekken. Dat hoort bij het maatschappelijk debat.

Wat we niet mogen onderschatten is het effect van dreiging, intimidatie en geweld tegen journalisten. Hoopvol is dat een deel van hen juist daarin motivatie vindt om het journalistieke werk voort te zetten. Daar staat tegenover dat journalisten onderwerpen en bepaalde plaatsen liever mijden en op langere termijn speelt ook de uitstroom uit de journalistiek. Dat betekent dat de dreiging impact heeft en de heilzame werking van journalistiek in onze samenleving kan beperken. Daarom moeten we pal staan voor journalistieke vrijheid, pal staan voor de vrijheid van nieuwsgaring en wegen zoeken om journalisten te steunen. De norm is: 'blijf af van journalisten', hun werk is essentieel voor onze democratie, voor de gezondheid van onze samenleving. Journalisten zijn essentiële tegenkrachten in onze democratie.

In 2016 is het rapport 'Dreigend klimaat' verschenen. De politie en het OM waren bij de presentatie ook aanwezig en spraken hun intentie uit serieus werk te maken van aangiftes van journalisten. Maar duidelijk was dat veel zaken niet leidde tot een aangiften of vervolging en dat het de vraag was of die strafrechtelijke bejegening voldoende is. Journalisten en vooral freelancejournalisten zijn in veel opzichten kwetsbaar. Hun werkgevers en opdrachtgevers spelen ook een belangrijke rol bij het creëren van een veilig journalistiek klimaat, bij voorbeeld door goede risico-inschattingen en begeleiding. Bovendien is het belangrijk dat journalisten weten wat ze wel en niet moeten doen en hoe ze zich kunnen verweren.

Daarom is het geweldig dat anno 2021 via Pers Veilig een unieke vorm van samenwerking tot stand gekomen is tussen de NJV, het Genootschap van Hoofdredacteuren, Politie en OM. Verschillende ministeries zijn betrokken zoals OCenW en JenV. Er is een budget gecreëerd en gewerkt wordt aan concrete gevallen, maar ook een strategie om de veiligheid van journalisten te waarborgen. Vanuit het buitenland wordt met grote belangstelling gekeken naar deze unieke samenwerking.

In 2016 was de intentie om journalisten te beschermen tegen geweld en bedreiging aanwezig, maar de middelen ontbraken voor een belangrijk deel. In 2021 is de situatie sterk verbeterd. Incidenten kunnen niet voorkomen worden. Wel kan voorkomen worden dat we als samenleving machteloos toekijken. Met Persveilig en de samenwerking van deze partijen gaan we zeker de goede kant op.

Valt er nog iets te wensen? Hoe ziet het er in 2025 uit? Mijn eerste - dringende - wens is: erken de essentiële betekenis van journalisten voor onze democratie. Bovendien moet de norm: *handen af van journalisten* steeds onderstreept worden. De hele samenleving is de belangrijkste omstander van de journalistiek. De corrigerende en beschermende waarde van dit '*bystander effect*' mag niet onderschat worden.

Mijn tweede wens is duurzaamheid. Het project Persveilig heeft een beperkte looptijd. Wat gebeurt daarna? De lijn is nu 60% journalisten ervaart geweld in 2016, 80% in 2021. Hoe ziet dat er in 2025 uit? De inspanning van Pers Veilig moet duurzaam gewaarborgd worden.

a.brenninkmeijer@uu.nl